léto | 2019

ZPRÁVY

Z MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

NENÍ OLEJ JAKO OLEJ

str. 06 až 07

Pesticidů ubývá
str. 03

Žít krajinou
str. 04

Česká pýcha v UNESCO
str. 08

Biologické čističky
str. 09

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

půda je základním výrobním prostředkem každého zemědělce a zaslouží si zvláštní ochranu. Proto nyní intenzivně diskutujeme o novele zákona o půdě. Z pohledu zemědělského sektoru je nepochybně nejdůležitějším bodem, že by zemědělci měli mít i v budoucnu při koupi půdy přednost před spekulanty. Tímto záměrem se v současnosti zabývají právníci, kteří mimo jiné vyhodnocují zkušenost Slovenska s obdobným ustanovením, kde je ale právě omezení prodeje půdy předmětem sporu u tamního ústavního soudu. Analyzují i jiné právní úpravy týkající se zejména prodeje a užívání zemědělské půdy, například ve Francii a Německu. Tam jsou při nákupu upřednostňováni zemědělci, kteří aktivně hospodaří. A právě to pomáhá zamezit spekulacím s půdou.

Ochrana našeho půdního fondu i péče o půdu je mým primárním zájmem. Zachovat ji v dobré kondici i dalším generacím je naší povinností. Proto už nyní musí zemědělci splňovat takzvané standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy známé pod zkratkou DZES. Ty stanovují například podmínky ochrany proti erozi a dodávání organické hmoty do půdy. Nejdůležitější je DZES 5, který je směřován na ochranu půdy proti vodní erozi. Plochy standardem chráněné půdy, na které se přísnější režim vztahuje, se od letošního ledna více než zdvojnásobily, a to z 11 na 25 procent.

Zemědělci si také mohou v registru půdy zkontrolovat vrstvu erozní ohroženosti svých pozemků a podle toho určit, jak a kam vysít vhodné plodiny. Na Ministerstvu jsme rovněž upravili takzvané půdoochranné technologie na erozně ohrožených pozemcích a některé postupy jsme zpřísnili – uvedu pro příklad zdvojnásobení šíře ochranných pásů na 22 metrů.

Jsem však přesvědčený, a v praxi jsem si to i mnohokrát ověřil, že řada zemědělců již nyní hospodaří správně, protože si uvědomuje zodpovědnost vůči krajině i k půdě jako svému základnímu výrobnímu prostředku.

Miroslav Toman
ministr zemědělství

OBSAH:

PŘÍRODA
PESTICIDY NA ÚSTUPU
Množství pesticidů využívaných v zemědělství loni opět kleslo.
03

PŘÍRODA
NÁVRAT VODY DO KRAJINY
Budování nových rybníků, mokřadů, vodovodů a kanalizací a dalších prvků, které pomáhají řešit nedostatek vody v krajině.
04

ROZHOVOR
TEKUTÉ NEDOCENĚNÉ ZLATO S OŘÍŠKOVOU CHUTÍ
Jen málokdo rozumí složení olejů tak, jako ona. Hana Marková v rozhovoru vysvětluje, jaký druh oleje se na co v kuchyni hodí.
06

KULTURA
KRAJINA KONÍ V UNESCO
Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem je na Seznamu památek světového dědictví UNESCO.
08

ROZVOJ VENKOVA
S ODPADNÍ VODOU POMOHOU KOŘENOVKY
Pro obce, kde o kanalizaci pouze sní, představujeme řešení…
09

KULTURA
STRUČNĚ V ČÍSLECH
Projděte si výběr nejdůležitějších a nejzajímavějších čísel, která přinesl poslední měsíc.
10

AKCE
OSLAVY ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ
Pozvánka na 46. ročník nejnavštěvovanější zemědělské výstavy v Česku a na Slovensku.
11

Na titulní straně: **Hana Marková**

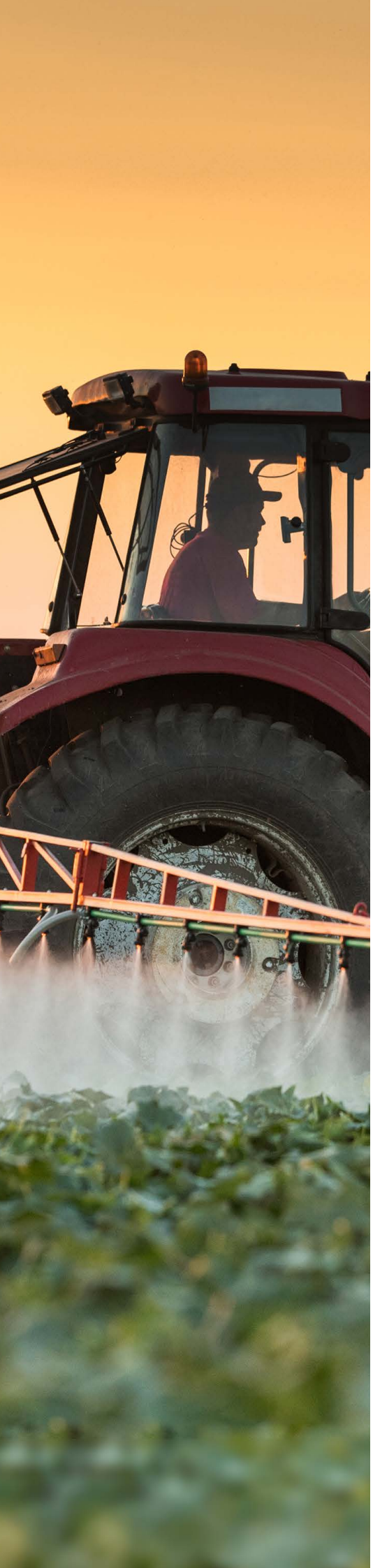

PŘÍRODA

PESTICIDY NA ÚSTUPU

Na českých polích ubylo pesticidů, účinné látky glyfosát dokonce o čtvrtinu. Vyplývá to z Výroční zprávy o plnění Národního akčního plánu k bezpečnému používání pesticidů v České republice.

Nejvíce meziročně klesla spotřeba přípravků na ochranu rostlin v kategorii herbicidy a desikanty (o 10 %) a fungicidy (o 8 %). Celková spotřeba se snížila o 9 %, za posledních 6 let tak došlo v ČR k poklesu používaných pesticidů o 14,1 %. Pokud jde o účinnou látku glyfosát, meziročně se její spotřeba snížila o 25 %.

CO ZATÍM STOJÍ?

Podpora precizního a ekologického zemědělství nebo systém integrované produkce, který se snaží dosáhnout optimálních výnosů vyšší kvality cestou, která nezatěžuje životní prostředí. Česko je také jedním z prvních států EU, který přistoupil k omezení používání glyfosátu, a to prostřednictvím zákazu předsklizňové aplikace na plodiny určené pro potravinářské využití. Nově se na tom podílí i pilotní projekt pro šetrné hospodaření zemědělců v ochranném pásmu vodní nádrže Švihov (Želivka) či připravovaný dotační titul pro pěstitele cukrové řepy zaměřený na mechanickou likvidaci plevele, která nahradí plošný chemický postřik.

Spotřeba pesticidů v České republice patří k nejnižším v rámci Evropské unie, ročně se jich u nás spotřebuje kolem 1,9 kg na hektar zemědělské půdy.

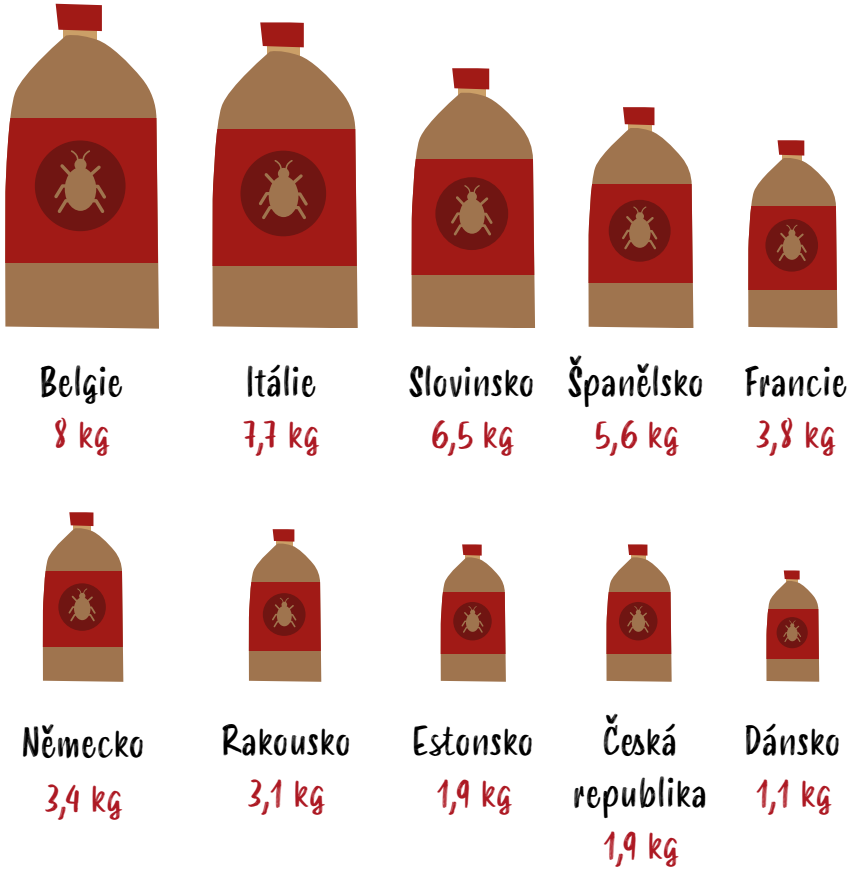

Zdroj: Eurostat 2016

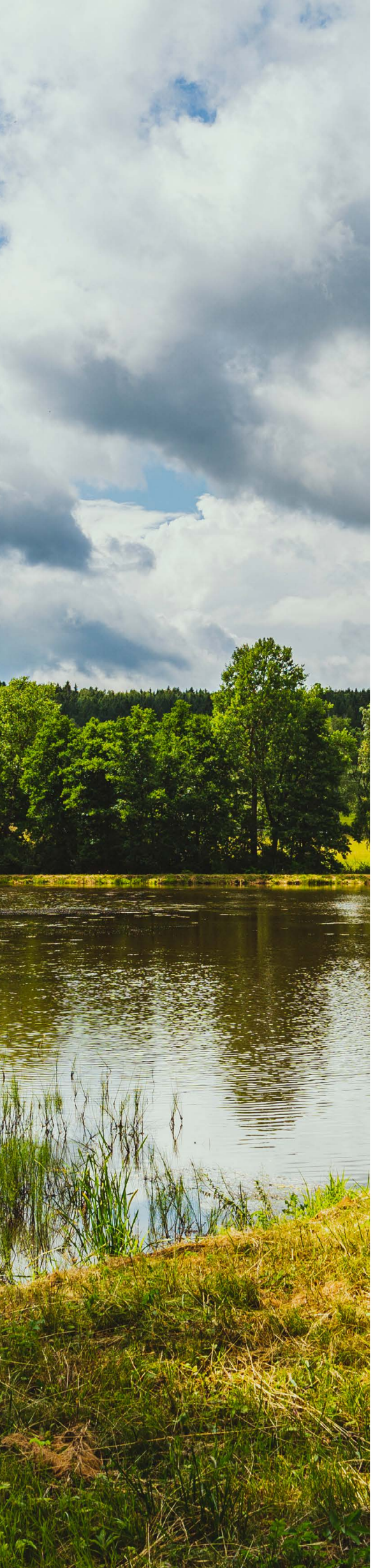

PŘÍRODA

NÁVRAT VODY DO KRAJINY

Česko má za sebou už pět let období velkého sucha. Z krajiny se vytrácí voda, a je proto nezbytné ji tam vrátit a zadržet. Co všechno pro to děláme? Přečtěte si o našich krocích…

KAŽDÝ DEN JEDEN RYBNÍK

V letošním roce jsme poskytli k omezení následků sucha a k řešení nedostatku vody téměř 2 miliardy korun. Žadatelům do konce roku rozdělíme ještě půl miliardy. Od roku 2015 jsme již celkově vyplatili zhruba 29 miliard korun.
V současnosti připravujeme také stavbu nových přehradních nádrží v regionech, které jsou nedostatkem vody ohroženy nejvíce. Jde o nádrže Vlachovice a Kryry. Dále vykupujeme pozemky pod plánovanou přehradou Skalička, téměř všechny pozemky jsou již vykoupeny pod přehradou Nové Heřminovy. Předpokládaný termín výstavby dalších nádrží Senomaty a Šanov je mezi roky 2022 až 2025. Začaly práce na zvýšení hladin Novomlýnských nádrží, kde akumulovaná voda poslouží závlahám i k zaplavování lužního lesa.

„Spolu s Lesy ČR plánujeme postavit nebo opravit 1 215 rybníků za tři roky. Dalo by se tedy říct, že co den, to jeden rybník.“

Miroslav Toman / ministr zemědělství

MILIARDY DO POTRUBÍ

Součástí boje proti suchu je i rozvoj vodovodů a kanalizací. V následujících 10 letech plánujeme investovat téměř 30 miliard do propojení vodárenských soustav a budování koncových vodovodů. Celkem tyto investice pomohou se zásobováním vodou pro 3,7 milionu obyvatel. Již nyní se díky nám každý den vybuduje půl kilometru nových vodovodů a kanalizací, v aktuálním programu to bude celkově přes 1 000 kilometrů.

NOVELA VODNÍHO ZÁKONA

Součástí boje proti suchu je i rozvoj vodovodů a kanalizací. V následujících 10 letech plánujeme investovat téměř 30 miliard do propojení vodárenských soustav a budování koncových vodovodů. Celkem tyto investice pomohou se zásobováním vodou pro 3,7 milionu obyvatel. Již nyní se díky nám každý den vybuduje půl kilometru nových vodovodů a kanalizací, v aktuálním programu to bude celkově přes 1 000 kilometrů.

9,6 °C
průměrná celoroční teplota v roce 2018

+ 1,7 °C
o tolik vyšší než mezi lety 1981 až 2010

76 %
srážek oproti průměrné hladině srážek a sněhu

- 500 mm
srážek od roku 2015. To je jako kdyby 3/4 roku nepršelo

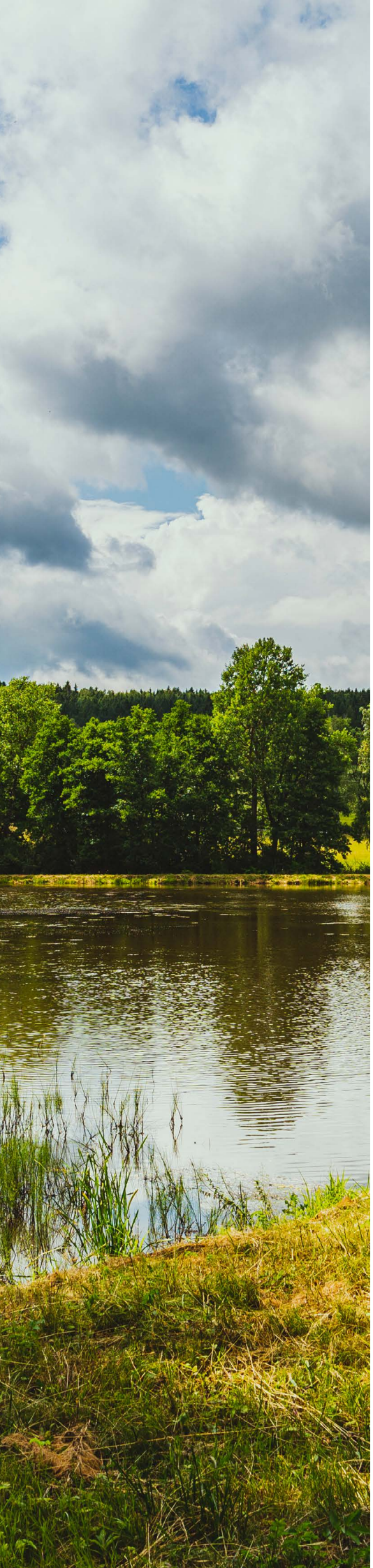

30 HEKTARŮ A DOST

Souběžně s vodohospodářským suchem řešíme i sucho zemědělské. Proto jsme upravili velikost monokultur na polích. Na erozně ohrožených půdách bude růst maximálně 30 hektarů jedné plodiny. Změna se dotkne zhruba 2 300 zemědělských podniků a 600 tisíc hektarů polí, platit bude od ledna 2020.

5,04
mld. m³

To je v současné době maximální retenční schopnost zemědělské půdy v Česku. Jeden hektar zemědělské půdy dokáže v průměru zadržet až 3 500 m vody. O 3,3 mld. m³ více vody by dokázala půda zachytit, kdyby byla zdravá.

VODA V ZEMĚDĚLSTVÍ

Na podporu obnovy a budování závlah je v programu Podpora konkurenceschopnosti agropotravinářského komplexu pro zemědělce vyčleněna částka 1,1 miliardy korun, a to na období 2017 až 2022. Kapkovou závlahu do chmelnic podporuje národní program Podpora vybudování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a ve školkách. Na rok 2019 je pro tyto účely vyčleněno 35 milionů korun. Jde o další významné navýšení, v předchozím roce 2018 bylo vyplaceno zhruba 26,6 milionu korun.

ZAVLAŽOVÁNÍ PŮDY V ČESKU

před 1990
160 000 ha

nyní
65 000 ha

VRACÍME VODU LESU

Více než miliardu korun investují Lesy České republiky do staveb, které zadrží vodu v lese i v krajině. Nyní buduje 73 nových nádrží, 292 obnovuje. A přibývají další. Na speciálně vytvořeném webu www.vracimevodulesu.cz najdete interaktivní mapu nejvýznamnějších vodohospodářských staveb Lesů ČR.

ÚSTAVNÍ OCHRANA VODY

Zdroje pitné vody jsou natolik cenné, že jsme se rozhodli ochranu vody zakotvit do Ústavy České republiky. V červnu jsme uzavřeli smlouvu s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy na zpracování posudku o možnostech ústavně právní ochrany vod v ČR. Posudek by měl být dokončený v září letošního roku. Ústavní ochranu vody nedávno zavedli například na Slovensku.

CESTA KE ZDRAVÉ KRAJINĚ

Dalším klíčovým nástrojem pro zlepšení funkčnosti krajiny jsou pozemkové úpravy. Do současné doby Státní pozemkový úřad realizoval vodohospodářská opatření jako vodní nádrže, poldry či odvodňovací příkopy o celkové rozloze 565 hektarů. Dále na 793 hektarech vybudoval protierozní opatření jako meze, příkopy nebo větrolamy. Postavil nebo rekonstruoval 3 322 km polních cest a na 1 623 hektarech vysázel zeleň nebo vybudoval tůně. Jen do oblasti pozemkových úprav stát investoval od roku 2013 více než 10 miliard korun.

ROZHOVOR

TEKUTÉ NEDOCENĚNÉ ZLATO S OŘÍŠKOVOU CHUTÍ

Sedět v kanceláři ji už nebavilo a chtěla prý dělat něco smysluplnějšího. Rozhodla se pro zásadní změnu. Začala vyrábět kvalitní oleje z českých surovin pod značkou HANYS. O jejich výrobě jsme si povídali s Hankou Markovou.

Než jste začala vyrábět oleje, pracovala jste v kanceláři. Proč jste se rozhodla změnit kariéru?

Jednoduše mě přestala bavit hromada kancelářských papírů. S oblibou cituji Karla Čapka, že „Práce je to, co člověka nebaví“. Když přestane člověka práce naplňovat, nepodává podle mě dobré výkony. Rozhodla jsem se proto pro zásadní změnu. Chtěla jsem se učit novým věcem a mít se za čím ohlédnout. Tedy, chtěla jsem, aby byla moje práce vidět. Málokdy se mi teď stane, že se podívám na hodinky a s napětím očekávám konec pracovní doby.

Jak vás napadlo lisování olejů?

Oleje mám velmi ráda již mnoho let. Při průzkumu trhu jsem zjistila, že české obchody nabízejí především oleje průmyslově lisované za vysokých teplot s přidanými rozpouštědly. Chtěla jsem vyrobit kvalitní olej z lokálních surovin, který by byl srovnatelný či dokonce lepší než ty v obchodech.

Z jakých semen rostlin vyrábíte oleje?

Oleje vyrábím pouze z českých semen – slunečnice, řepky, máku, lnu, ostropestřce, dýně, konopí a hořčice. Lisuji je za studena bez používání rozpouštědel a vysokých teplot. Výtěžek oleje, lisovaného tímto způsobem, je velmi nízký. Šetrné zpracování ale zaručuje, že v oleji zůstane zachováno maximum živin – vysoký obsah nenasycených mastných kyselin, který je chráněn přírodním vitamínem E, a další minerály i vitamíny.

Odkud získáváte semena, je důležité zaměřit se na kvalitu už při jejich výběru?

Určitě. Kvalita je zásadní v každé výrobě, zvláště pak v potravinářství. Nejraději kupuji od drobných tuzemských pěstitelů a malých zemědělců. U některých semen je rozdíl naprosto zásadní, zejména u máku modrého.

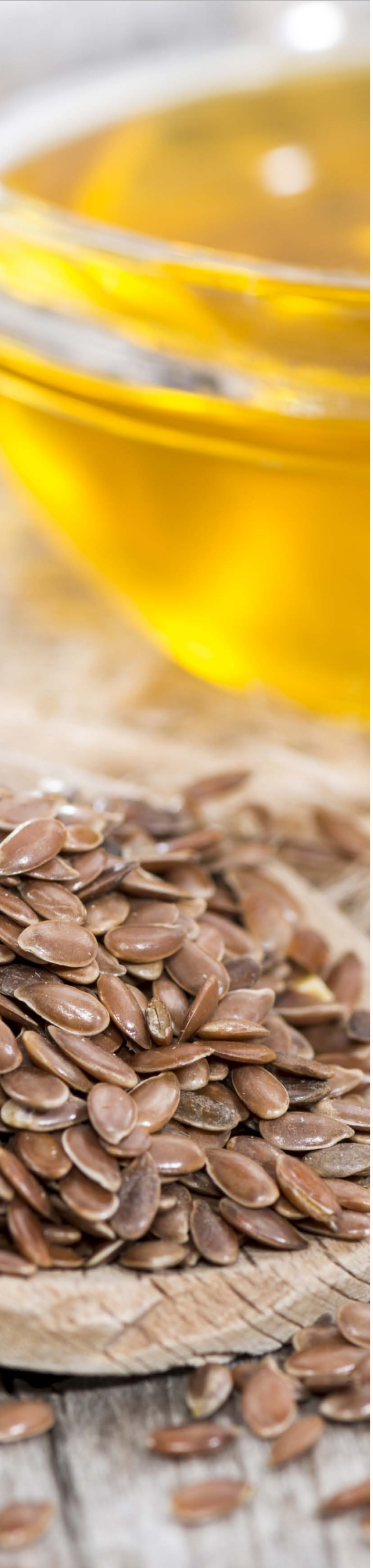

Na co se oleje ze semen dají použít? Na co se který z nich nejlépe hodí?
Využití je velmi rozsáhlé. Slunečnicový krásně voní a je velmi lahodný, doporučuji ho hlavně do salátů, pomazánek nebo například do tataráku. Může se používat i na zakápnutí těstovin. Slunečnicový olej lisovaný za studena nedoporučuji na smažení a fritování. Řepkový je kvalitou srovnatelný s olivovými oleji. Nehodí se na přípravu teplých jídel s teplotou nad 180 stupňů Celsia. Makový olej má zase bohaté využití při přípravě sladkých pokrmů a dezertů. Lze jej však využít i pro slaná jídla. Velmi lahodný je s bramborami. Vhodný je dále jako balzám při špatné kvalitě vlasů či se používá jako olej masážní. Dýňový je vhodný na dochucení téměř každého pokrmu mimo ryb. Spolu s dýňovými semínky z něj můžete připravit výborné pesto. Lze ho přidávat jako dochucovadlo do bramborové kaše, rýže, těstovin, polévek. Velice chutný je s grilovanou zeleninou a pečenými brambory. Hodí se také k sýrům a masu. Hořčičný se dá použít na tepelnou úpravu, ale i do salátu. Výborný je v hořčičném oleji naložený steak. Ostropestřec je ideálním prostředkem pro detoxikaci jater, doporučuji ho jako ozdravnou kůru, a to dvě čajové lžičky denně mezi jídly. Len je pomocníkem při snižování hladiny cholesterolu. Použít se dá do salátu, pomazánek, ale také na masáže pokožky a vlasové masky. Konopný má stejné využití jako makový.

Kde suroviny na výrobu kupujete? A kde produkty vznikají?
Jak jsem již zmínila, jako malá firma si velmi zakládám na lokálních surovinách… Mám svoji vlastní lisovnu v Praze 6.

Jak oleje vyrábíte?
Semínka plodů lisuji za studena do 40 stupňů Celsia. Nepoužívám filtr, oleje se čistí sedimentací. Bohaté intenzivní aroma, harmonická, plná chuť je to, co dělá moje oleje výjimečnými.

Pro výrobní proces jste se někde inspirovala, například v zahraničí, v historii, případně jste sama objevovala metodou „pokus – omyl“?
Inspiruji se neustále. Letos jsem například na dovolené na Krétě navštívila lisovnu olivových olejů a moc jsem si to užila. Nelehkým procesem „pokus-omyl“ jsem si na začátku určitě prošla. Když však vidím terapeutické účinky směřující ke zlepšení lidského zdraví, mám upřímnou radost z mé práce.

OLEJE VYRÁBÍM POUZE Z ČESKÝCH SEMEN BEZ POUŽITÍ ROZPOUŠTĚDEL A VYSOKÝCH TEPLOT.

Podílíte se na výrobě sama, nebo vám někdo pomáhá?
Na začátku mi velmi pomáhal manžel, ale dnes už pracuji převážně sama. Občas mi pomůže kamarádka na farmářských trzích.

Kolik semen potřebujete na litr konkrétního oleje?
Na litr oleje zhruba 4 kilogramy semen.

Kolik oleje ročně vyprodukujete?
„Přiměřeně“, ale raději bych zhruba tak dvojnásobek…

Řepka je českou veřejností vnímaná jako symbol zla. Co říkáte na řepkový olej?
Řepkový olej je často vnímaný jako olej podřadné kvality. Ale není to vůbec pravda. Kvalitativně je srovnatelný s olivovým olejem. Dle mého názoru je nedoceněn. Kvůli řepce, která se stala nástrojem politického boje, bychom ale na tento olej neměli zanevřít.

V čem se liší oleje od malovýrobce oproti těm, které vznikají ve velkovýrobnách?
Na každé lahvičce je mé jméno a já vím, že každá chyba může pro mě znamenat konec.

S kterým vaším produktem slavíte největší úspěch?
Největší úspěch má olej z ostropestřce a lnu.

Chystáte nějaké novinky?
Určitě ano, ale nechte se překvapit…

KULTURA

KRAJINA KONÍ V UNESCO

Kladrubský hřebčín je prvním hřebčínem na světě, který je zapsán na Seznamu památek světového dědictví UNESCO. Zároveň jde o první památku ČR, která spadá přímo pod resort zemědělství, a byla zapsána na seznam UNESCO. Jak se proměnil národní hřebčín za dobu své existence? Porovnejte fotografie…

PŘED

PO REKONSTRUKCI

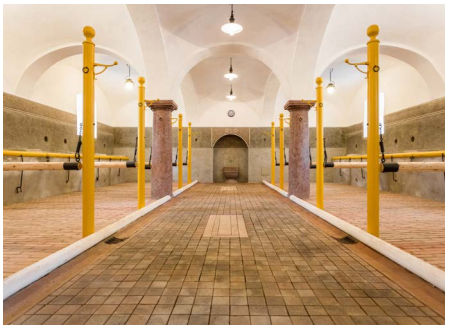

ROZVOJ VENKOVA

S ODPADNÍ VODOU POMOHOU KOŘENOVKY

Trápí vás problém s odpadní vodou? Slyšeli jste již o kořenovkách neboli kořenových čistírnách odpadních vod? V našem seriálu o chytrých obcích a řešeních vám je představíme. Michal Šperling ze sdružení Kořenovky.cz

Co jsou kořenové čističky?
Zařízení pro čištění odpadní vody, kde dochází k odbourávání znečišťujících látek pomocí bakterií na povrchu náplně kořenového filtru a na povrchu kořenů vysazených rostlin. Kořenové čistírny lze

umisťovat i na střechy či fasády formou takzvaných mokřadních střech a fasád. V městském prostoru lze kořenovou čističku používat formou takzvaného mokřadního záhonu – využívajícího městskou odpadní vodu pro vylepšování klimatu v okolí.

Kde se čističky využívají?
Využívají se u jednotlivých domů, rekreačních zařízení i obcí. Jejich výhodou je schopnost bez problému zvládat nárazové zatížení odpadní vodou a vysoká provozní spolehlivost s malými nároky na údržbu.

O kořenových čističkách koluje informace, že zapáchají? Je to pravda? Moderní vertikální filtry nezapáchají. Pokud se skloníte nad kořenové pole, ucítíte převážně vůni rybniční vody. Dříve občas docházelo k problémům se zápachem u čistíren, kde byla dlouhodobě zanedbaná údržba. Známe případy, kdy například 11 let nikdo nevyvezl sedimentační nádrž, čistírna přesto splňovala předepsané parametry.

Jaké jsou výhody a nevýhody?
Hlavní výhodou je, že nepotřebují elektrickou energii a mají nízké provozní náklady, jsou odolné proti nestálému přítoku a kvality vody, mají dlouho životnost (řadově desítky let), tvoří biotop v krajině pro ptáky, hmyz a další živočichy. Vodu z kořenových čistíren lze využívat na závlahu. Kořenovky také velmi dobře odbourávají léky a další chemické látky. Využít je lze i na jednotné kanalizační síti, obec tak nemusí stavět novou kanalizaci. Jejími nevýhodami jsou vyšší nároky na prostor.

Je účinnost čištění v létě i v zimě dostačující?
Kořenové čističky fungují při neustále probíhajících biologických procesech. V zimě se například uvolňuje dostatek tepla, které zamezí promrznutí kořenového pole. Moderní kořenové čistírny dnes převyšují svými parametry požadavky na nejlepší dostupné technologie dle nařízení vlády.

Jaké jsou orientační investiční náklady na stavbu pro domácnost?
Investiční náklady pro rodinný dům se čtyřmi obyvateli jsou přibližně 230 tisíc korun. U obecních čistíren je cena 15 až 20 tisíc na 1 obyvatele.

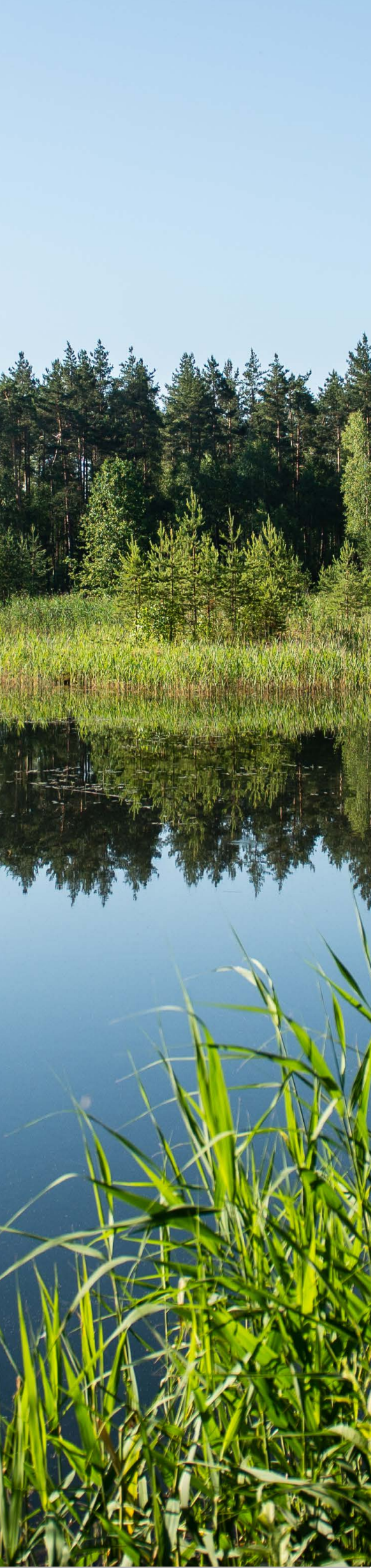

VÝBĚR ZPRÁV

STRUČNĚ V ČÍSLECH

Bilance největšího vodohospodářského programu Lesů České republiky. Milionové dotace pro včelaře. Zemědělství dál bojuje s nedostatkem lidí. Nákup jídla přes internet. Červnová vedra trhala rekordy. Zemědělské plodiny na střeše muzea.

51 200 000

korun investovaly Lesy České republiky do 14 vodohospodářských staveb v rámci programu Vracíme vodu lesu, který vyhlásily letos v dubnu. Jde o největší program v historii podniku, na který je zatím vyčleněna miliarda korun. Do konce roku má přírodě pomoci dalších 36 dokončených staveb a další se připravují.

200 000 000

korun dostanou včelaři na příští tři roky. Peníze jsou půl na půl z evropských a národních zdrojů. Mají podpořit české včelařské chovy, zlepšit jejich výrobky i uvádění na trh.

100 200

lidí pracuje v zemědělství. Nejvíce jich bylo zaměstnaných v podnicích se smíšenou rostlinnou i živočišnou výrobou. Mírně se posílila zaměstnanost v podnicích specializovaných na pěstování zeleniny. Nejvíce pracovníků, a to 41,4 procenta, je ve věku mezi 45 a 59 lety, následují třicetiletí až čtyřiačtyřicetiletí pracovníci, kterých je 31,2 procenta. Ve věku nad 60 let bylo pracovníků 14,5 procenta. Průměrný plat v zemědělství se loni zvýšil o 6,7 procenta na 25 419 korun za měsíc.

3 500

e-shopů se zaměřuje na prodej potravin a potravinových doplňků. Podle údajů společnosti Shoptet se jejich počet meziročně zvýšil o 17 procent. Za první pololetí letošního roku jim meziročně vzrostly tržby o 24 procent.

20,7

stupně byla průměrná letošní červnová teplota. Jde tak o nejteplejší červen od roku 1961, odkdy jsou měsíční průměry v Česku sledovány. Dosud nejteplejší červen Český hydrometeorologický ústav zaznamenal v roce 2003, kdy se průměrná teplota dostala na 19,4 stupně Celsia.

21

plodin je k vidění na střeše Národního zemědělského muzea v Praze. Ukázky jsou zlomkem široké škály rostlin, které lidé pěstují nebo dříve pěstovali pro svou obživu, jako krmivo pro hospodářská zvířata či jako průmyslovou surovinu. Většina polních plodin vysetých na střeše muzea je vhodná pro pěstování v klimatických podmínkách České republiky.

ZEMĚ ŽIVITELKA

46.ROČNÍK

PODTITUL: VÝZVY ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ

22. - 27. srpna 2019 denně od 9 do 18 hod.

Výstaviště České Budějovice

Proč navštívit agrosalon?

• Více než 560 vystavovatelů • Přes 21 000 m² výstavních ploch
• Téměř 116 000 návštěvníků • Bohatý kulturní i odborný program
• Program i pro rodiny s dětmi • 6 dnů plných netradičních zážitků

www.zemezivitelka.cz